

Stank splijt het platteland: 'Het vergalt je leven'

Veehouderij versus omwonenden in discussie om volksgezondheid

artikelDe Peel, op de grens van Noord-Brabant en Limburg, heeft de grootste veedichtheid van Nederland. Bewoners klaagden al over ammoniaklucht, nu volgen steeds meer rapporten over gezondheidsrisico's. 'Er komt ruzie van.'

Door: Peter de Graaf

•

Maria Berkers (68) woont in een nieuwbouwwijk in Deurne, waar het soms 'stinkt als de hel'. De ammoniaklucht is afkomstig van naburige varkens- en kippenbedrijven. 'Je kunt 's nachts niet meer met het raam open slapen, je kunt de was niet meer buiten hangen, je kunt niet meer over het platteland fietsen', zegt de gepensioneerd medewerkster in het volwassenenonderwijs. 'Die stank veroorzaakt irritaties aan ogen en luchtwegen, mensen worden er ziek van. Het geeft stress en vergalt je leven.'

Ze willen gewoon de varkenshouderij de nek omdraaien

Twan van den Heuvel, varkensboer

Ze is voorzitter van actiegroep Stop de Stank. Dat is één van de vele burgeractiegroepen die actief zijn in de Peel, de regio in Oost-Brabant en Noord-Limburg met de grootste veedichtheid van het land. Een andere club draagt de illustere naam Knak de Worst. Alle bewoners- en milieugroepen zijn verenigd in de koepel Minder Beesten.

'Wij zijn steeds de gebeten hond', verzucht varkensboer Twan van den Heuvel vijftien kilometer verderop aan de keukentafel op zijn fokzeugenfarm in Elsendorp. 'We hebben al zo veel gedaan: minder ammoniak, minder antibiotica, dure luchtwassers. Maar het is nooit genoeg. Ze willen gewoon de varkenshouderij de nek omdraaien.'

Volksgezondheid is de nieuwe stok om de boer te slaan, vindt hij. 'Voorheen ging het altijd om duurzaamheid en dierenwelzijn, nu is volksgezondheid opeens het toverwoord van onze tegenstanders', aldus Van den Heuvel. 'Maar wat is stank? Ik vind het in de stad stinken.'

Gezondheidseffecten

Als ik 's ochtends het raam opendoe, weet ik welke patiënten ik kan verwachten

Joep Gondrie, huisarts

Vorig jaar wees een onderzoeksrapport van (onder meer) het RIVM uit dat veehouderijen negatieve gezondheidseffecten kunnen hebben voor omwonenden: minder longinhoud, meer

longontstekingen. Vrijdag bracht de Brabantse Milieufederatie een ander rapport uit, vooral gebaseerd op een literatuurstudie. Voornaamste conclusie: 'De intensieve veehouderij vormt een niet meer weg te denken risico voor de volksgezondheid in Nederland en vooral in Oost-Brabant.'

Wat merkt huisarts Joep Gondrie (40) daarvan in zijn dagelijkse praktijk in Medisch Centrum Middenpeel in Elsendorp? 'Ik zie de afgelopen vijf jaar niet meer longontstekingen en bovenste luchtweginfecties, zoals voorhoofdsholteontsteking, dan gemiddeld', zegt hij in de dokterskamer van het gezondheidscentrum. 'Ik constateer wel dat mensen met astma en COPD meer klachten hebben. Als ik 's ochtends hier het raam opendoe en ruik, weet ik al welke patiënten ik die dag kan verwachten.'

Gondrie heeft op verzoek van de dorpsgemeenschap precies bijgehouden welke luchtwegklachten en vormen van kanker langskwamen in de huisartsenpraktijk en of ze mogelijk verband hielden met de intensieve veehouderijen in de omgeving. Ook heeft hij bij het Integraal Kankercentrum in Eindhoven geïnformeerd of er mogelijk meer kankergevallen in dit postcodegebied voorkomen. Niet dus.

[Veehouderij nabij Elsendorp.](#)

[Onderzoeken over gezondheidseffecten spreken elkaar tegen, zegt de lokale huisarts. © Marcel van den Bergh / de Volkskrant](#)

De huisarts haast zich te zeggen dat zijn onderzoek eigenlijk niets zegt, want de populatie (bijna 3.000 patiënten) is te klein en de periode (vijf jaar) te kort. Maar de uitkomsten hebben hem wel verrast. 'Het is alleen jammer dat de voorstanders van de veehouderij meteen aan de haal gaan met zo'n resultaat', aldus Gondrie. 'Die zeggen nu: zie je wel, er is niets aan de hand.'

Het andere kamp ging weer aan de haal met andere cijfers die de huisarts vanuit de literatuur naar voren bracht. Een Spaans onderzoek had voorzichtig geconstateerd dat mensen in de buurt van veehouderijen een licht verhoogd risico hebben op kanker. 'Dan heb je het over 1,2 in plaats van 1 op de 100 duizend mensen, in die orde van grootte. Dat is echt een minieme verhoging. Maar de tegenstanders van de boeren maakten daar meteen van: je krijgt kanker van de intensieve veehouderij', aldus Gondrie.

Over de echte gezondheidseffecten is volgens hem domweg nog te weinig bekend. Het RIVM-

rapport was een eerste aanzet, maar er moet nog veel meer worden onderzocht om fermere uitspraken te kunnen doen. Bovendien spreken sommige onderzoeken elkaar tegen. Ieder kamp pakt de onderzoeksresultaten die het best in zijn straatje passen. 'Er zijn veel fabeltjes, weinig feiten', meent Van den Heuvel.

Polarisatie op het platteland

Ik kan alleen zeggen: ga niet met asthma naast een varkenshouderij wonen

Joep Gondrie, huisarts

'Het is allemaal begonnen om de stankoverlast; daar is later veel meer bijgehaald, zoals de risico's van fijnstof dat zich verbindt met endotoxinen', aldus Gondrie. 'Het enige wat ik kan zeggen is: als je astma hebt, ga dan niet naast een varkenshouderij wonen.'

De huisarts neemt een neutrale positie in, want zijn patiënten zijn 'burgers, boeren en buitenlui'. Maar Gondrie constateert wel een toenemende polarisatie op het platteland. Actievoerder Berkers en boer Van den Heuvel beamen dat. De discussie over de intensieve veehouderij in Brabant is al zo lang aan de gang en splijt dorpen.

'Wij hebben zelfs anonieme leden die ons financieel steunen, maar dat niet aan de grote klok hangen omdat ze familie zijn van boeren. De sociale verwevenheid in de dorpen is groot', zegt Berkers. 'Het is geen algemeen gespreksonderwerp tijdens verjaardagen - daar zou alleen maar ruzie van komen', vult haar collega Evert Holman aan.

[Varkensboer Twan van den Heuvel met zijn kinderen. 'Iedere discussie eindigt met: minder beesten.'](#) © Marcel van den Bergh / de Volkskrant

'Het is niet prettig om constant afgezekend te worden. Ik kan er tot nu toe nog wel tegen, maar veel collega's zijn dat polariseren zat', aldus varkensboer Van den Heuvel. Het is zijn broodwinning, onderstreept de boer aan de keukentafel. 'Iedere discussie eindigt altijd met: minder beesten. Moet ik dan maar 800 in plaats van 1.200 fokzeugen nemen? Dan ga ik failliet', zegt Van den Heuvel. 'Je moet kijken hoe de dieren worden gehouden en de overlast voor de omgeving zoveel mogelijk beperken. Daar zijn we hard mee bezig. We zitten in een transitie. Uiterlijk in 2020 moeten

verouderde bedrijven stoppen - dan gaat het aantal beesten vanzelf met zo'n 30 procent omlaag.'

In haar huis in Deurne benadrukt Berkers absoluut niets tegen boeren te hebben - ze komt zelf uit een boerenfamilie. 'Natuurlijk wil de boer vooruit boeren', zegt ze. 'Zolang ze zich aan de wet- en regelgeving houden, wie zijn wij dan om dat te verbieden? Maar de wet- en regelgeving is verkeerd, die toestaat dat we hier met een overschot aan beesten en mest zitten. We nemen het de boer niet kwalijk, maar de wetgever, de politiek.'

Platteland afgepakt

De smog in de stad wordt geaccepteerd, maar de geur op het platteland niet

Twan van den Heuvel, varkensboer

Oost-Brabant is al lang niet meer het boerenland van Ot en Sien. 'Het is hier veranderd in een agrarische industrieterrein; de boeren hebben ons platteland afgepakt', meent Berkers. Varkensboer Van den Heuvel beaamt dat in zekere zin, maar vanuit een ander perspectief: 'De tijd van Ot en Sien is inderdaad voorbij. Maar het is begin deze eeuw juist overheidsbeleid geweest om de grote veehouderijen te concentreren in zogenaamde landbouwontwikkelingsgebieden, zoals hier in Elsendorp. Daar hoort wat geur bij. Maar in het dorp verderop, in De Mortel, zijn veel boerderijen verdwenen en klaagt niemand.'

Hij vindt dat de actievoerders soms van een mug een olifant maken. Veel bewoners ruiken het niet eens meer, zegt hij, of ze vinden dat het bij het platteland hoort. 'De smog in de stad wordt geaccepteerd, maar de geur op het platteland niet', meent Van den Heuvel. 'Vroeger rook het pas echt hier, met al die open mestvaalten. Maar tegenwoordig is elk luchtje er één te veel.'

Onbegrijpelijk dat de boeren nog steeds een geprivilegieerde klasse vormen

Maria Berkers, inwoner Deurne

Meerdere artsen, verenigd in het Platform Bezorgde Artsen, hebben alarm geslagen over de gezondheidsrisico's. 'We kunnen in Nederland niet doorgaan met de uitbreiding van de veehouderij als onze gezondheid ons lief is', stelt oud-GGD-arts Jos van de Sande, die de afgelopen jaren vooral actie voerde tegen de risico's van Q-koorts.

Berkers vindt dat politiek Den Haag zich te makkelijk laat inpakken door de nog steeds machtige boerenlobby. 'Na de oorlog was er voedselschaarste en werd de agrarische sector terecht gesteund. Maar nu er al jaren een voedseloverschot is, vind ik het onbegrijpelijk dat de boeren nog steeds een geprivilegieerde klasse vormen die overladen wordt met subsidies.'

Veehouderij en volksgezondheid

De intensieve veehouderij heeft aanmerkelijke risico's voor de volksgezondheid, die verder reiken dan de omgeving van de stal. 'Dat blijkt het meest duidelijk uit de fijnstofproblematiek: de veehouderij heeft, via de ammoniakuitstoot, in het hele land een groot aandeel in ziekte en sterfte door fijnstof', concludeert onderzoeker Mariken Ruiten in het rapport Volksgezondheid en Veehouderij - alles op een rij'. Het vrijdag verschenen rapport, vooral een literatuuronderzoek, is

geschreven in opdracht van de Brabantse Milieufederatie. Ziekteverwekkers van vee, waaronder deels resistente bacteriën, kunnen overslaan op mensen. Omwonenden van stallen ondervinden bovendien problemen door stankoverlast, verkeersonveiligheid en extra fijnstof. In Brabant zijn 'grote gebieden overbelast geraakt met vee'. Ze noemt het opvallend dat de overheid in haar beleid, zoals vergunningverlening en regulering van de veesector, weinig rekening houdt met het voorkomen van gezondheidseffecten.

Dit is een artikel van Volkskrant Plus. Volkskrant Plus artikelen zijn exclusief voor abonnees.

[Intensieve veehouderij in de Peel bij Elsendorp.](#) © Marcel van den Bergh / de Volkskrant

Boeren nu zijn de dupe van jaren '60 overheidsbeleid

Geachte redactie

Lezersbrieven De ingezonden brieven van woensdag 22 februari.

Door: Redactie

•

Blijf op de hoogte

Iedere dag rond lunchtijd het belangrijkste nieuws van de ochtend, de mooiste fotografie en het gesprek van de dag? Schrijf u in voor onze gratis nieuwsbrief.

Brief van de dag: Als ik kippenboer was...

Als 58-jarige zoon van een Noord-Limburgse kippenboer heb ik van zeer dichtbij meegemaakt [hoe het agrarische industrieterrein in de Peel is ontstaan](#). Dat begon al toen mijn vader in de jaren zestig als gevolg van de ruilverkaveling zijn bedrijfje, dat eerst in het dorp zat, moest verhuizen naar de bosrand.

Iets later trof ik mijn vader regelmatig aan de keukentafel met een landbouwadviser die van overheidswege kwam vertellen dat schaalvergroting toch echt de toekomst was. Dat kostte inderdaad een hoop geld, maar je kon alles wel lenen bij de Boerenleenbank (later Rabobank). En waar ging al dat geld heen? Naar de landbouwmechanisatie-industrie, in dit geval de multinational Big Dutchman.

Dat de prijs van een ei hetzelfde bleef was er nooit bij verteld

Intussen waren in familiekring de vaste lasten gigantisch, stegen de kosten van levensonderhoud en bleef de prijs van een ei hetzelfde. Dat laatste was er overigens nooit bij verteld. Het enige dat er op zat, was meer eieren produceren. Niemand in Nederland eet zoveel eieren, dus die gingen naar de export.

De boeren zijn hier niet de boosdoeners. De meeste boeren zitten nog met de knollen die hun vaders zich op overheidsadvies voor citroenen lieten aansmeren. De werkelijke grootverdieners zijn hier de

banken en de landbouwmechanisatiebusiness. [De Wageningse hoogleraar rurale sociologie Jan Douwe van der Ploeg](#) heeft bij zijn afscheid deze gang van zaken goed geanalyseerd en benoemd. Hij vertelde daarbij ook dat hij van zijn universiteitsbazen niet mocht pleiten voor schaalverkleining.

Mijn vader is al lang dood. Maar als ik kippenboer was, wist ik het wel. Dan stemde ik Partij voor de Dieren.

Rob Vousten, Nijmegen